

ZA ERAZIMEM KOHÁKEM (1933–2020)

V neděli 9. února jsem se ze sdíleného statusu na facebooku dozvěděl, že předchozího dne ve věku 86 let zemřel Erazim Kohák, který byl nerozlučitelně spjat s mými studentskými lety v Praze v druhé polovině devadesátých let. Patřil také k širšímu okruhu učitelů a osobností, jež spoluvytvářely jedinečné a neopakovatelné prostředí, v němž se uskutečňovalo studium na tehdejšímu Institutu základů vzdělanosti – předchůdci dnešní Fakulty humanitních studií UK.

Myslím, že osobnost Erazima Koháka je natolik známá, že postačí jen stručně připomenout několik stěžejních okolností jeho života a díla. Narodil se v roce 1933 do národněsocialistické, hluboce nábožensky založené, masarykovské rodiny: oba rodiče za války spolupracovali s nekomunistickým odbojem, byli za to dlouho věznění a jen o vlások unikli smrti; malého Erazima v té době vychovával jeho strýc. Po válce se stal jeho otec tajemníkem ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny, po únorovém převratu následoval dobrodružný útěk celé rodiny přes Šumavu do Německa a následný odchod do USA. Tam Erazim Kohák zprvu pracoval v nejrůznějších dělnických profesích, studoval filosofii a religionistiku na Yaleově univerzitě, pracoval jako učitel a posléze jako asistent na katedře filosofie Bostonské univerzity, kde v roce 1977 dosáhl profesury a stal se vedoucím tamní katedry filosofie.

Přesto, že si – jak sám říkával – osvojil americké mimikry, zůstal navždy vlastencem a duchovně kontinentálním Evropanem. V jeho díle je tam možno spatřit jak vlivy Emanuela Rábla a T. G. Masaryka, zejména pokud jde o problém mravnosti a vtahu k Bohu, ale též Martina Heideggera a zejména Edmunda Husserla a Jana Patočky, zejména pokud jde o ontologii a koncept žitého světa (*Lebenswelt*).

Současně si Erazim Kohák po celý život budoval těsný vztah k přírodě: už od mládí byl aktivním skautem, v Americe se svou první ženou dokonce skautský oddíl založil a dlouho vedl. K významnému obratu došlo po bolestivém rozvodu v roce 1977, kdy se stáhl do vlastnoručně vybudované chaty stojící o samotě v lesích New Hampshire. Podle svých vlastních slov tam začal žít nový život, když ten předchozí zvorál. V hampshirském ústraní pak po mém soudu vznikly jeho nejdůležitější a nejhlubší texty, v nichž zcela originálně z fenomenologického východiska promyslel vztah člověk a přírody: mám na mysli zejména husserlovskou studii *Idea and Experience* (1978), a na ní ve značné

míře založenou zřejmě nejznámější a nejpoužívanější *The Embers and the Stars* (1984).

V odloučení od společnosti, z něhož pouze dojížděl přednášet na Bostonskou univerzitu, vytrval až do roku 1990, kdy se vrátil do Čech. Zde se svojí třetí ženou koupil malý byt v paneláku na Jižním městě a začal přednášet na Filozofické fakultě, kde jsem měl tu čest mu několik semestrů naslouchat.

Erazim Kohák byl podobný i nepodobný našim ostatním učitelům: na jedné straně přišel z velkého svobodného světa, o němž jsme měli v té době stále pouze mlhavou představu, na druhé straně na něm byla patrná zkušenost, kterou měl společnou třeba s Janem Sokolem či

Zdeňkem Pincem: zkušenost vnitřního exilu a života pod tlakem. Pozoruhodná, a pro mě dlouho matoucí až nepochopitelná, byla kombinace hluboké zbožnosti a hluboké vášně nejen pro ekologická témata ale i sociální otázky a problémy, které jsme v tom věku a té době buď vůbec neviděli, nebo jsme je měli za minulým režimem nadobro zprofanovaná. Tohle mi dlouho nešlo do hlavy: Erazim Kohák žil v zásadním typu revolty vůči konzumní společnosti, a nebyl přitom ani [akademický] levičák, kteří se již v té době začali postupně objevovat, ani staromilský tradicionalistický křesťan. Byl vždy svůj.

V jeho výkladech bylo mnoho erudice a odbornosti, ale také nebývalé krásy a též často snad určité bezelstnosti až naivity, zejména pokud hovořil o tom, jakým způsobem se má člověk v tomto světě zařídit, aby mu bylo dobře. Jakkoliv mi to tehdy zcela nedocházelo, dělal tím právě to, co by měl dělat každý dobrý učitel filosofie: nikoliv studentům nabízet či vnučovat svůj světonázor, nýbrž rozbít jejich zažitá stereotypy a předsudky, prostředkovat jiné perspektivy, jinak řečeno snažit se v nich vzbudit nejen zvědavost, nýbrž hlubší zájem. Tohle, myslím, dovedl dokonale, ačkoliv v mém případě to skončilo, přiznávám, vesměs

u té povrchní zvědavosti. Nicméně na Erazima Koháka jsem si několikrát vzpomněl na podzim minulého roku, když jsme obnovovali fakultní odbory.

Když jsem se před nedávnem dověděl o jeho skonu, vytanul mi na mysl jeden jeho banální výrok, který mi kdysi adresoval (bohužel už si nevzpomínám, zdali to souviselo s tím, že jsem na zkoušku přišel nedostatečně formálně oblečen, nebo naopak přespříliš, spíše bych si tipnul to druhé): „gentleman nikdy neodkládá sako, kalhoty klidně, ale sako, to nikdy.“ Jak nad tím, tak uvažuji, tak je to možná poměrně přesná charakteristika toho, kým pro mě Erazim Kohák byl: gentlemanem, který za žádných okolností sako neodkládá. Pouze takový gentleman totiž dokáže integrovat do jednotného, smysluplného a vnitřně zcela konzistentního celku i to, co se těm, již gentlemani nikdy nebyli a ani být nemohou, nikdy nezdaří.

Josef Kružík

Josef.Kruzik@fhs.cuni.cz